

Høyesterett - HR-1999-14-A - Rt-1999-203

Instans	Høyesterett - Dom
Dato	1999-02-15
Publisert	HR-1999-14-A - Rt-1999-203
Stikkord	Erstatningsrett. Helserett. Steriliseringsinngrep. Oppfostringsutgifter.
Sammendrag	<p>Saksøkeren fikk ikke medhold i krav om erstatning for økonomisk tap, herunder oppfostringsutgifter, som følge av at det etter et steriliseringsinngrep likevel ble født et friskt barn. Uttalt at skadeserstatningsloven ikke løste alle spørsmål knyttet til hvilke tap som er erstatningsrettslig vernet, og at dette spørsmål måtte avgjøres uavhengig av loven. Avgjørelsen berodde langt på vei på et verdivalg. Høyesterett så det som den beste løsning, i relasjon til barnets, foreldrenes og samfunnets interesser generelt vurdert, ikke å anerkjenne erstatningsrettslig vern for de krav som er reist i denne saken.</p>
Saksgang	Frostating lagmannsrett - Høyesterett HR-1999-14-A, nr 190/1998.
Parter	A (Advokat Trond Sivertsvik - til prøve) mot Sør-Trøndelag fylkeskommune (Advokat Ivar Holst).
Forfatter	Flock, Gussgard, Coward, Bruzelius og Holmøy.

Dommer Flock: Saken gjelder krav om erstatning for økonomisk tap, herunder oppfostringsutgifter, som følge av at det etter et steriliseringsinngrep likevel ble født et friskt barn.

Side 204

Ved Regionsykehuset i X ble det i 1985 foretatt et steriliseringsinngrep på A. I 1996 ble han far til et barn. Året etter inngikk han ekteskap med barnets mor.

A og barnets mor mente at det var utvist uaktsomhet i forbindelse med steriliseringsinngrepet. De gikk til fastsettelsessøksmål mot sykehuseieren, Sør-Trøndelag fylkeskommune, med krav om dom for at fylkeskommunen var erstatningsansvarlig for det økonomiske tapet de var påført som følge av svangerskapet og barnets fødsel, og for utgifter til å forsørge barnet.

Trondheim byrett avsa 7 juli 1997 dom med slik domsslutning:

"1. Sør-Trøndelag fylkeskommune frifinnes.

2. B og A plikter - en for begge, begge for en - innen 2 - to - uker fra forkynnelsen av denne dom å betale kr 38000,- - kronertrettiåttetusen - til Sør-Trøndelag fylkeskommune."

Byretten tok ikke stilling til spørsmålet om legen hadde utvist uaktsomhet. Retten uttalte at det måtte betraktes som et ubetinget gode å få et friskt og velskapt barn, og at det måtte antas å stride mot den alminnelige rettsfølelse å tilkjenne erstatning. Det fulgte av dette at foreldrenes krav ikke kunne anses å ha erstatningsrettslig vern.

A anket dommen til Frostating lagmannsrett. I forhold til hans ektefelle er byrettens dom rettskraftig. Lagmannsretten avsa dom 3 april 1998 med slik domsslutning:

"1. Byrettens dom, domsslutningen punkt 1, stadfestes.

2. Saksomkostninger tilkjennes ikke, verken for byretten eller lagmannsretten."

Lagmannsretten fant at legen hadde opptrådt uaktsomt i en slik grad at dette burde betinge ansvar. Flertallet uttalte at barnets fødsel og eksistens var et allment anerkjent gode, og at de økonomiske konsekvensene av et slikt gode verken var eller burde være gjenstand for erstatning. Mindretallet la til grunn at det i skadeserstatningsloven ikke var gjort unntak for denne type tap og stemte for at fylkeskommunen ble ilagt erstatningsansvar.

Når det gjelder det nærmere saksforhold vises til dommene.

A har anket lagmannsrettens dom til Høyesterett. Anken gjelder rettsanvendelsen. Sør-Trøndelag fylkeskommune har for Høyesterett akseptert at det legges til grunn at legen utviste uaktsomhet, men bestrider at det foreligger erstatningsplikt. For øvrig står saken både i faktisk og i rettslig henseende i samme stilling som for lagmannsretten.

Den ankende part, A, har i hovedtrekk gjort gjeldende:

Lagmannsretten har tatt feil når retten er kommet til at hans krav om erstatning for påført økonomisk tap som følge av den mislykkete steriliseringen, ikke har erstatningsrettslig vern etter norsk rett. Til støtte for dette syn gjøres gjeldende tre hovedsynspunkter:

(1) Erstatningsplikt for dette tapet følger av bestemmelsene om formuestap i skadeserstatningsloven kap 4.

Det krever en særlig begrunnelse for å gjøre unntak fra lovens bestemmelser, og noen slik begrunnelse kan ikke gis.

Side 205

(2) I Norge aksepteres en omfattende grad av familieplanlegging, blant annet ved sterilisering og abort. Slik planlegging krever i mange tilfeller bistand fra leger og annet helsepersonell. Et erstatningsansvar for økonomisk tap ved utvist uaktsomhet fremstår som en naturlig følge for den som på profesjonell basis påtar seg slike oppdrag.

(3) Det er forfeilet å trekke frem hensynet til barnet som et argument mot at det skal svares erstatning. Det avgjørende må være at foreldrene - i vår sak faren - gjennom erstatningen blir i stand til å gi barnet materielt tilfredsstillende oppvekstvilkår. Ved nødvendig veiledning vil barnet forstå at foreldrene ved å motta erstatning ikke stempler det som uønsket. Det lar seg forklare at et barn ikke er uønsket selv om det ikke er planlagt. A understreker at han ikke anser barnet som en "skade". Det er de økonomiske konsekvenser som kreves dekket.

I tillegg til disse tre hovedsynspunkter fremheves at de tradisjonelle hensyn bak erstatningsplikt ved uaktsom skadeforvoldelse også gjør seg gjeldende ved denne type tap: Erstatningsplikten vil ha en nødvendig preventiv virkning, og tapet bør legges der det er størst evne til å bære det.

Det erkjennes at det i norsk rett for tiden ikke er sikre holdepunkter for at denne type økonomisk tap kan kreves erstattet. Det er grunn til å legge vekt på den utvikling som i de senere år har funnet sted i andre land. Særlig fremheves rettstilstanden i Tyskland og i Nederland, der domstolene har slått fast erstatningsplikt. Selv om dommene fra disse to land har begrenset verdi som rettskilder i Norge, gir likevel de synspunkter som dommene bygger på, støtte for at man også her i landet bør erstatte denne type økonomisk tap.

En slik støtte finner man også i Asbjørn Kjønstads artikkel "Erstatning ved "feilslått" familieplanlegging - særlig om utgifter til underhold av velskapt barn som fødes etter "mislykket" sterilisering eller abort", inntatt i Lov og Rett 1991 side 131 flg. Det vises generelt til argumentasjonen i denne artikkelen.

A har nedlagt slik påstand:

1. Sør-Trøndelag fylkeskommune er erstatningsansvarlig for det økonomiske tap A er, og vil bli, påført som følge av mislykket sterilisering av ham.
2. Sør-Trøndelag fylkeskommune dømmes til å betale sakens omkostninger for byrett og lagmannsrett til A. Omkostningene for Høyesterett tilkjennes det offentlige."

Ankemotparten, Sør-Trøndelag fylkeskommune, gjør i hovedtrekk gjeldende:

Det aksepteres at det legges til grunn at vedkommende lege utviste uaktsomhet, og at det er nødvendig årsakssammenheng mellom denne uaktsomheten og det faktum at A vel 10 år senere ble far til et velskapt barn. Det hevdes ikke at enhver skade som oppstår som følge av mislykket sterilisering mangler erstatningsrettslig vern. Spørsmålet om erstatningsplikt er avhengig av om den skade og det tap som A i denne saken hevder å være påført, har erstatningsrettslig vern. Lagmannsretten har korrekt besvart dette spørsmålet benektende. Lagmannsrettens resultat har støtte i annen praksis fra by- og herredsrettene og lagmannsrettene, og det har bred støtte i norsk erstatningsrettslig teori.

Side 206

Dersom As krav skulle undergis en erstatningsrettslig vurdering, måtte det tas i betraktning at skaden har medført et gode som må anses å oppveie de utgifter det å få et barn medfører. Det er her tale om et gode av en slik karakter at det fullt ut oppveier utgiftssiden. Dette illustreres av det faktum at foreldrene har valgt å gjennomføre svangerskapet og beholde barnet.

Selv om det ikke har interesse i As tilfelle, ville erstatningsrettens regler om skadelidtes plikt til å forebygge eller redusere skaden, måtte trekkes inn hvis de utgiftene som kreves dekket, skulle erstattes. Den omstendighet at motparten bestrider at mulighetene for abort eller adopsjon bør tillegges betydning ved vurderingen av erstatningskravet, illustrerer at man ikke befinner seg innenfor vanlig erstatningsrettslig tankegang.

Konsekvensene av å åpne for erstatning i et tilfelle som dette, ville være at det også internt mellom barnets foreldre måtte gis adgang til å kreve erstatning der en av partene har utvist uaktsomhet med hensyn til å unngå uønsket svangerskap eller fødsel. En slik rettstilstand er ikke ønskelig.

Sør-Trøndelag fylkeskommune har nedlagt slik påstand:

1. Punkt 1. i lagmannsrettens dom stadfestes.
2. Sør-Trøndelag fylkeskommune tilkjennes saksomkostninger for byrett, lagmannsrett og Høyesterett."

Jeg er kommet til at anken ikke kan føre frem og er i det vesentlige enig i den begrunnelse som lagmannsrettens flertall har gitt.

Fylkeskommunen har erkjent arbeidsgiveransvar etter skadeserstatningsloven § 2-1 når det legges til grunn at vedkommende lege har utvist uaktsomhet. Fylkeskommunen har heller ikke bestridt at det er nødvendig årsakssammenheng mellom denne uaktsomheten og den omstendighet at A vel 10 år senere ble far til et barn.

A har fått gjennomført en ny sterilisering og er i den forbindelse blitt påført utgifter med 200 kroner. Fylkeskommunen har erkjent erstatningsansvar for dette beløp, som nå er gjort opp.

Søksmålet er som nevnt anlagt som et fastsettelsessøksmål. As krav i saken gjelder utgifter i forbindelse med bistand og tilstedeværelse under morens svangerskap og fødsel, og økonomisk tap som han har hatt og vil bli påført i forbindelse med oppfostringen av barnet. Det er ikke gitt opplysninger om erstatningskravets

økonomiske omfang. Byretten har lagt til grunn at utgiftene i forbindelse med bistand til moren var ordinære utgifter i en slik sammenheng. Det er ikke gitt ytterligere opplysninger for Høyesterett. Jeg finner at disse utgiftene i vår sak må stå i samme stilling som utgiftene knyttet til oppfostringen av barnet, jf barneloven § 51 og § 53.

A har gjort gjeldende at erstatningsplikten følger av bestemmelsene i skadeserstatningsloven, og at et unntak fra lovens regler krever en særlig begrunnelse. Jeg er ikke enig i dette. Skadeserstatningsloven løser ikke alle spørsmål knyttet til hvilke tap som er erstatningsrettslig vernet. Tap av den art saken gjelder, er ikke omtalt i lovforarbeidene. Spørsmålet om erstatning må avgjøres uavhengig av loven.

Byretten begrunner som nevnt sin avgjørelse blant annet med at "det

Side 207

antas å stride mot den alminnelige rettsfølelse å tilkjenne erstatning". Lagmannsretten antar at en erstatningsutbetaling vil "virke støtende på den alminnelige rettsfølelse". Selv om praksis fra herreds- og byrettene og lagmannsrettene ikke har åpnet for erstatning i lignende tilfeller, viser dissenser i lagmannsrettsavgjørelser at man ikke står overfor noen enstemmig rettsoppfatning. Heller ikke norsk juridisk teori er helt entydig - selv om Kjønstad ser ut til å stå alene når han i den nevnte artikkelen i Lov og Rett 1991 side 131 flg konkluderer med at "... de beste grunner (taler) for at det skal kunne gis erstatning ved "feilslått" familieplanlegging som skyldes uaktsomhet i helsevesenet", blant annet oppfostringsutgifter. Utenlandsk teori og rettspraksis viser at det også der er ulike oppfatninger av hvordan det erstatningsrettslige spørsmål bør besvares, og hvordan svaret bør begrunnes.

Det kan anføres argumenter både for og imot erstatningsrettslig vern. Det må tas i betraktning at de faktiske forhold i forbindelse med et uønsket svangerskap kan være svært forskjellige og ofte medføre betydelige problemer. Også den store bredde i det erstatningsrettslige vern som vår lovgivning og rettspraksis gir interesser både av økonomisk og ikkeøkonomisk art, er et moment av betydning. Etter mitt syn beror imidlertid avgjørelsen langt på vei på et verdivalg. Det er tale om en interesse som etter min mening ikke bør undergis vurdering med økonomiske mål. Jeg ser det som den beste løsning, i relasjon til barnets, foreldrenes og samfunnets interesser generelt vurdert, ikke å anerkjenne erstatningsrettslig vern for det krav som er reist i denne saken.

Jeg nevner også at det problematiske ved å anlegge en erstatningsrettslig tankegang her, illustreres av at det gir liten mening å reise vanlige erstatningsrettslige spørsmålsstillinger - for eksempel om plikt til å begrense tapet, eller om fradrag i erstatningen for fordeler som skadevoldelsen har medført for den skadelidte.

Anken har vært forgjeves. Saken har reist spørsmål av prinsipiell karakter, og jeg finner at hver part bør bære sine saksomkostninger for Høyesterett, jf tvistemålsloven § 180 første ledd i f. Jeg tilføyer at A er innvilget fri sakførsel for Høyesterett. Det er ingen grunn til å gjøre noen endring i lagmannsrettens saksomkostningsavgjørelse.

Jeg stemmer for denne dom:

1. Lagmannsrettens dom stadfestes.
2. Saksomkostninger for Høyesterett tilkjennes ikke.

Dommer Gussgard: Jeg er i det vesentlige og i resultatet enig med førstvoterende.

Dommer Coward: Likeså.

Dommer Bruzelius: Likeså.

Dommer Holmøy: Likeså.

Etter stemmegivningen avsa Høyesterett denne *dom*:

1. Lagmannsrettens dom stadfestes.
2. Saksomkostninger for Høyesterett tilkjennes ikke.